

DOZORCA (68) *sb m*

dozorca (56), **dożorca** (12); dozorca *BibRadz, HistLan, RejPosRozpr, BudBib, ModrzBaz* (23), *SkarŻyw, Calep* (14), *SarnStat*; dozorca : dożorca *CzechRozm* (1 : 6), *CzechEp* (4 : 4), *NiemObr* (6 : 1), *WujNT* (2 : 1).

Wszystkie samogłoski jasne.

sg N dozorca (12). \diamond *G* dozorze (3). \diamond *D* dozorcy (3). \diamond *A* dozorcę (3). \diamond *I* dozorcą (14). \diamond *pl N* dozorc(e) (5), dozorcy (4); -(e) *RejPosRozpr, NiemObr*; -y *Calep* (2); -(e) : -y *ModrzBaz* (3 : 2). \diamond *G* dozorc(o)w (3) *ModrzBaz*, dozorcy (1) *CzechEp*. \diamond *D* dozorc(o)m (2). \diamond *A* dozorze (3). \diamond *I* dozorcami (6). \diamond *L* dozorcach (9).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII w.

Osoba pełniąca jakiś nadzór, kontrolę; nadzorca; opiekun (także duchowny); curator, provisor, spectator Calep, Cn; censor, episcopus, executor, formator, pollinctor Calep; antistes, arbiter, epistata, epistates, inspector, lustrator, procurator, tutelarius Cn (68) : BudBib Ier 6/17; CzechRozm 59; A tak/ trzebáby takich Dozorcow [censores] w każdym Powiećie dwu obráć: ktorziby pewnych czáłow/ czynili opyt y wywiadówanie około obyczáíow ludzkich ModrzBaz 32v; Nád to iefzcze/ áby takowi dozorze [accusatores] vczynki ludzkie/ iákom w pirwých księgach powiedział znáczyli ModrzBaz 95v, 32 [2 r.], 32v, 43 [2 r.]; Executor – Dozorca abi rzecz beła odprawiona, wikoniwacz. Calep 387a; Spectatores. Qui ad ludos spectandi causa conveniunt. – Dozorci, przigledaczę. Calep 996b, 279b, 326a, 430a, [867]b.

dozorca kogo, czego (20): HistLan Ev; vczynił go Arcybifkupem Mogunckim/ y dozorcą wżytkiego kościoła SkarŻyw 518; Censor qui censuram gerit, praefectus morum. – Dozorca ípraw, ochmiftrz Calep 178b; Ergastulum, Miefcze gdzie zwiázany sładzi cziafzko robic muřzieli, łamiacz kamien albo kruřzce kopiác. Ergastularius. Qui praeset ergastulis. – Dozorca robot takich, iakie sładzi okowani czinią. Calep 371a, 818a; Vrzędy ná Podkomorzégo włożoné. Bydź delátorem [...] Item, Dozorcą przeiázdów dobrych mořtów. SarnStat 456. Cf Wyrażenia.

Wyrażenia: »dozorca domow (i) (budowania)« (4): Przed láty wonych wielkich miećciech byli ofobliwi Vrzędnicy/ ktore zwano AEdiles/ iákoby Dozorcy domow [qui aediles apellabantur ab aedibus] ModrzBaz 35; Tákowe częfte požogi słuřznieby Dozorze budowania [aediles] miály do tego przywodzić/ żeby oni tey drogi řzukáli/ iákoby z cegły murowáne domy były ModrzBaz 35v; To tedy niechay będzie o Dozorcách domow y budowania [de aedilibus]/ y o ich vrzędzie. ModrzBaz 36, 35.

»dozorca ludzi ubogich« (1): O Dozorcách ludzi vbogich [De pauperum curatoribus.]. ModrzBaz 37v.

»ludzi uczonych dozorca« (1): áby żadnemu vrzędow vczonym należących niedawano/ iedno ktorziby iáki znák náuki řwey okazáli/ á řiebie y náuki řwe ludziom vczonym zálećili: ktore íście trzebá obráć/ áby byli iáko řędziowie y pópolicí ludzi vczonych Dozorcy [literatorum censores]. ModrzBaz 135.

»dozorca małżeństwa« (1): O Dozorcách Małżeńftwá [De censoribus matrimoniorum.]. ModrzBaz 32v.

»dozorca obyczajow« (4): A przetoż y toby trzebá w dobre obyczáie w wieść/ áby pewnych czáfow/ ábo Dozorce [*censores*] obyczáiw/ ábo ktorzi infzi vrzędnicy czynili opyt o takich Pániech/ [...] iáko fię spráwuią rofkázuiąc swoim ludziom. *ModrzBaz* 46v, 31v, 32v, 132.

»dozorca praw« (2): O Dozorcách praw [*De censoribus*]. *ModrzBaz* 94, 95v.

»dozorca rzeczy przedajnych i myńce« (1): O Dozorcách rzeczy przedáynych y myńce [*De rerum venalium et nummorum curatoribus*]. *ModrzBaz* 33.

Szeregi: »dozorca i pasterz« (1): A zofobná Piotr nápomina towarzysze swe/ ktorzy także ftadká Bożego y Chriřtuřowego byli dozorcámi y pařterzámi iáko y on *CzechEp* [384].

»dozorca abo przełożony« (1): záifteć ci/ ktorzi márníe vtrácáią máiętność/ godni są karánie od Dozorcow [*censurum*] ábo Przełożonych zá to odnořić. *ModrzBaz* 32.

»rządźca albo dozorca« (1): O Rządźcách/ albo o Dozorcách Domow/ y budowánia [*De aedilibus*]. *ModrzBaz* 35.

»(surrogat, namiastek), dozorca (lub) stróż« [*szyk 1 : 1*] (2): Y toby teź nie zdrogi było/ áby iáko zá dawnych czáfow w Rzymie bywáło/ [...] tákby teź v nas byli pořtanowieni dozorce lub řtroźowie [*censores vel nomophylaces*] praw *ModrzBaz* 95v; *CzechEp* 329.

Przen: *Chrystus* (9) :

W połączeniach szeregowych (2): A ták gdy bywa wzywánie syná Bożego Iezufá Chriřtuřá/ [...] tedy to nie tákowe bywa/ iákowe lámemu Bogu oycu náleży/ ále iákie řlúży y przyřtoi Pořrzednikowi/ Przyczyńcy/ Dozorcy y Iednacźowi *CzechRozm* 195, 193v.

Wyrażenie: »dozorca dusz (naszych)« (5): *CzechRozm* 176v, 193v; iź Pan Chriřtus pářterz dobry nářz/ y dozorcá duřz nářznych/ choćiáz zábity był y vmářł/ iednák w grobie nie zořtał *CzechEp* 329, 324; *WujNT* 801 *marg*.

Szeregi: »krol, dozorca, ofiarownik« (1): Ktorego tenże Bog iego y oćiec vczynił [...] Krolem/ Dozorcą/ Ofiárownikiem. *CzechRozm* 11v.

»dozorca abo opiekun« (1): ále teraz iefteřcie náwroceni do pářterzá y biřkupá (*marg*) dozorce ábo opiekuná. (–) duřz wářzych. *WujNT* 801 *marg*.

»pasterz (i) dozorca, (mistrz, nanczyciel)« (4): *CzechRozm* 193v; y co mu [*Chrystusowi*] Apořtołowie przywářzczáią/ zowác go/ y prawdźiwym/ y przednieřzym pářterzem y dozorcą duřz nářznych. *CzechEp* 324, 329; *NiemObr* 43.

a. *Biskup sprawujący w kořciele wládzę na obszarze diecezji (przewaźnie w terminologii protestantów); episcopus Calep, Cn* (17) : *CzechEp* 248, 248 *marg*; *Calep* 367b, 368a; Tegoć teź fortelu vzywáią [*heretycy*]/ przekládáiąc Dozorce miářto Biřkupow/ kędy w Graeckim řtoi `επίσκοπος *WujNT* 217.

W połączeniach szeregowych (2): Bywáią thedy zwáni Biřkupi dogłędáćce/ pilni dozorce/ řtrože/ cźuyńi á przełożeni. *RejPosRozpr* c2v; *CzechRozm* 249v.

Wyrażenia: »dozorca kořcioła powszechnego« (1): iź Piotr ř. od Páná Chriřtuřá fundámentem y przednieřzym dozorcą kořcioła powřzechnego pořtanowion iefř *NiemObr* 27.

»starszy dozorca« (1): przyřłoby przez widźiáną głowę/ rozumieć řtářzego Dozorcę we zborze Korintřkim *NiemObr* 47.

»dozorca zborowy« (1): A vrząd ApoftolŃki/ ma Ńwoie oŃobliwe wŃalnoŃci: w ktorych inni Dozorcy zborowi/ ábo iáko teraz zowiá/ BiŃkupi nie ŃpoŃkuiá. *NiemObr* 50.

»zwierzchni dozorca« (2): tákŃe nie przed Piotrem/ iáko przed zwierzchnim iákim dozorcá Ńpráwowáli Ńię drudzy *NiemObr* 41, 27.

Szeregi: »biskup to jest dozorca« (1): chcáć pokázáć roŃnoŃć oboiego zakonu: przetoŃ woleli [apostoŃowie] przeŃoŃone duchowne zwáć páŃterzmi ábo BiŃkupámi (to iest doŃorcámi) *WujNT* 456.

»episkop abo dozorca« (1): PáweŃ ApoftoŃ ták wielce wáŃy kárnoŃć domowá/ iz znief bierze wielki znák tego kto Ńię godŃi być EpiŃcopem ábo Dozorcá [*ecclesiae episcopi*] *ModrzBaz* 23.

»pasterz, (i) dozorca, (i) nauczyciel« (2): Co Ńię teŃ dŃiać pocŃęŃo/ gdy iuŃ po onych dobrych y cnotliwych páŃterzách y dozorcách zboreczku RzymŃkiego ChriŃtuŃowego pocŃęŃi PapieŃowie náŃtáwáć *CzechEp* 376; *NiemObr* 44.

»wodz i dozorca« (1): A czemuŃby Ńię nie pierwey ná Ńwego wŃalnego wodzá y dozorcę przednieyŃzego/ ŃierdŃić wiécey niŃ ná mię nie miaŃ? *CzechEp* 220.

b. *ZakryŃtian, koŃcielny; mystagogus Calep* (2) :

Zestawienie: »dozorca ŃwiátoŃci« (1): *Mystagogus, Sacrorum custos, qui custodiae sacrorum est praefectus.* – Dozorca ŃwiátoŃczy, zakriŃtyan. *Calep* 686b.

Szereg: »dozorca abo wytrykusz koŃcielny« (1): SŃowo Greckie miaŃto tego cochmy my poŃoŃyli chwalcá/ znáczy dozorcę abo wytrykufzá koŃcielnego. *BibRadz* II 77 *marg.*

c. *Nauczyciel, pedagog, wychowawca; gymnasiarcha, gymnasiarchus Calep* (2) :

dozorca kogo (1): *Paedagogus – Vcziciel, dozorca mŃodzei. [...] Custos et institutor pueri. Calep* [745]a.

Zestawienie: »szkolny dozorca« (1): *Gymnasiarchus vel gymnasiarcha [...] Germ. Der Rector oder Regent der gantzen Schul.* – Szkolny dozorca. *Calep* 467b.

Synonimy: ochmiŃtrz, pasterz, przeŃoŃony, przyględacz, rzádcá, sprawca, stroŃ; **a.** *biskup, doględacz, episkop, pasterz, pozorca, stroŃ; b.* *wytrykusz, zakryŃtyjan; c.* *uczyciel.*

Cf **DOZIERACZ, [DOZIERCA], DOZORNIK**